

Szélvész antológia 2022

A Grendel Lajos Mentorprogram könyvek első kiadása a *Szélvész* címet kapta, s a kötet hét, a SZMÍT által mentorált tehetségnek ad lehetőséget a bemutatkozásra. A hét fiatal irodalmár közül még egyikük sem jelentkezett saját kötettel, így – az eddig kapott díjak, oklevelek ellenére – elhamarkodott lenne „munkáságukról” beszélni, debütálásuk azonban figyelemre méltó.

Az antológiát Z. Németh István szerkesztette, aki már régóta figyelemmel kíséri és támogatja ifjú tehetségeink útját. Az írásokat elolvasva igazat kell adnom Z. Németh Istvánnak: „legfőbb ideje volt, hogy bemutatkozzanak”. Hozzáteszem, nemcsak antológiában, hanem saját kötettel is. A textúrákba és nyári írotáborokba fektetett mentori munka meghozta a gyümölcsét.

A hét fiatal alkotó Cséfalvay Fanni, Finta Viktória, Gažík Viktória, Kovács Balázs, Kovács Kitti, Morva Máttyás és Ollé Tamás ugyancsak erős mezőnyt jelentenek. Kívánczik is ide egy régebbi antológiának az említése, mégpedig a Duba Gyula előszavával ezerkilencszázhetvenkettőben megjelent *Fekete szél* című kötet. Akkoriban – ha jól számolom épp ötven éve – jelentős irodalmi eseménynek számított, nemcsak azért, mert – látszatra – igyekezett meghatározni az irodalom – akkori – feladatait, hanem főleg, mert teret adott az akkori fiatal tehetségeknek. Az említett előszóban – az irodalom feladatainak elemzése kapcsán – ilyesmiket olvashattunk: „*A novella... sajátos arculatra törekedett és – meg akarta váltani a világot. Központi témájává az emberi jó kultuszát, az erkölcsi nemesség dicséretét tette. A hőseit az adott pillanatban »valami megmagyarázhatatlan, furcsa érzés« fogja el...*”

Ennyi talán elég is a hetvenes évek szellemiségéből.

Nézzük, miként mutatja be neveltjeit/mentoráltjait a *Szélvész* szerkesztője: „*Írásaik számtalan folyóiratban, lapban megjelentek már, rengeteg irodalmi pályázaton vettek részt, ezek kiértékeléséről díjakkal, különdíjakkal, elismerő oklevelekkel tértek haza.*” „*(az alkotók) ... a felvidéki magyar irodalom jövőbeli zászlóvivői, illetve az összmagyar irodalomnak is fontos, megkerülhetetlen szerzői lesznek.*”

A felsorolt eredmények alapján okafogyottá vált a kérdés, vajon ők heten a legelhivatottabbak-e arra, hogy a Grendel Lajos Mentorprogram eddigi munkáját és annak eredményeit felmutassák, kiteljesítsék.

Mielőtt az alkotók műveihez megjegyzéseket fűznék – nem a hagyományos értékelésről van tehát szó! –, pár szót arról, miért is említettem a *Fekete szélet*, mi-féle analógia jutott eszembe a két antológiáról, és „környezeti hatásaikról”, anélkül persze, hogy komolyabb általános kérdések fejtegetésébe merülnek.

A *Fekete szél* megjelenésének idejében a kultúra és így az irodalom kemény „ideológiai sugárzásnak” volt kitéve, ám ez a sugárzás valamiképp összefogta és gondolkodásában egységesítette a – „világot megváltani akaró” – alkotókat. Pontosan meghatározható ellenségképet generált, egyértelművé téve a hatalom elnyomó, cenzúrázó jellegét. A képlet a pártra és szervezeteire, illetve az elnyomott művészekre korlátozódott, s a társadalmi/közéleti indíttatású mondanivalók nagy része »valami megmagyarázhatatlan, furcsa« világérzékelés kíséretében nyilvánulhatott, illetve nyilvánult meg.

Ez a »valami megmagyarázhatatlan, furcsa érzés« ötven év elteltével is kísérti irodalmunkat, csak éppen az ellenségkép rejtőzött – ha nem is tejfehér, de – átláthatatlan köd mögé.

Már nem „a” párt és nem ideológiai sugárzás bombázza társadalmunkat, hanem egy szövevényes, értelmezhetetlen – akár konspirálásra is lehetőséget adó – mediális rendszer, amely szinte észrevétlenül terelgeti értelmiségünk és íróink egy részét a krimik, a fantasztikum, a misztikum és a könnyed műfajok felé. Sokak számára úgy tűnik, minden a legnagyobb rendben van. Nem is kell itt „komoly dolgokról” írni, az emberek és az írók szórakozni akarnak. Alkotóink egy része – ez ifjú alkotóinkra is érvényes – megelégedve lubickolnak a krimik, fantasztikus és misztikus történetek, valamint önazonosságuk keresésének pocsolójában. Nos, az említett antológia kapcsán – ha az írók világérzékeléséről és önazonosságuk kereséséről beszélünk – szélvészről nem lehet beszélni, egyelőre gyenge szellő lengeti az ingatag, lengeteg lelkecskéket. („*Animula vagula, blandula*.”) Ráadásul: Nincs minden rendben!

Ebben az ötven évvel későbbi környezetben sem könnyű eredetinek, tisztánlátónak és karakánnak lenni/maradni! A mai társadalom tisztánlátását gátló okok felfedezése, az új „ellenség” felfedezése még várta magára.

Természetesen, nem azt várjom el ifjú és lelkes alkotóinktól, hogy ilyenek vagy olyanok legyenek, esetleg erről vagy arról írjanak. Nem! Erről szó sincs.

Ám „a felvidéki magyar irodalom jövőbeli zászlóvivőit” tehetségük – és a beléjük helyezett bizalom – sokkal többre kötelezi. Mert nem mindegy, hogy milyen irodalmat hoznak majd létre. A későbbiekben az őket olvasó fiatalok – egy esetleges „*Viharmadár*”(?) generáció – és idősebb kortársaik az ő irodalmi kánonjukból indulnak majd ki, ők lesznek majd az etalon, hozzájuk akar majd a következő nemzedék is hasonlítani és rájuk fognak hivatkozni.

Nem mindegy tehát, hogy az irodalom formavilágáról, eredetéről, történelméről és főleg kiterjedtségének, sokrétűségének értékeiből mit sajátítanak el.

Fiataljainknál azonban – egyelőre – nem látszik a világ megváltásának szándéka. Lassú, a közösségi témák iránt közömbös, kiforratlan eszmerendszerrel rendelkező, olvasmányélményeitől éppen szabaduló fiatalok, mint minden induló nemzedék. Időre és még több tapasztalatra van szükségük, hogy a társadalmi

jelenségeket, igazságtalanságokat – akár halálérzést – gondolatrendszerükbe beilleszték. A történetben nem szabad csak a poént látni, mert akár van poén, akár nincs, a közéletünkben nincs minden rendben! Előbb-utóbb észre fogják venni...

Ennyit a *Fekete szél* kapcsán.

Az antológia írásait olvasva el kell ismernem, hogy az alkotók valóban tehetségesek. Bár világos számomra, hogy a kritikusnak nem az a dolga, hogy megmondja az íróknak, költőknek miről írjanak, hanem hogy észrevegye az írásban a jót és a rosszat; a jóért elismerő fejbólintás jár, a hibáért pedig jóindulatú tanács, amelyet vagy megfogad ifjú titánunk, vagy sem.

Egyelőre nem lehet teljes bizonyossággal megállapítani, hogy a hét fiatal közül ki melyik irányzatnál landol le vagy köt ki. Nem tudni még biztosan, hogy az irodalom melyikük számára mit is jelent majd a jövőben. Fogalmakat, szavakat, érzelmeket, elmélyülést, szórakoztatást? Idővel kiderül.

A fenti megjegyzéseim, javaslataim megtartása mellett megállapíthatom, hogy a műveik, alkotásaik tehetségről, akarásról, kitartásról, nyitottságról, fogékonyságról tanúskodnak. Megszerkesztett, jó vonalvezetésű, átgondolt munkák. Nem a kezdők bemutatkozása ez, hanem egy tehetséges nemzedék erőteljes kapudöngetése.

További – jó szándékú – észrevételeim:

Cséfalvai Fanni – hat írással szerepel, és bár nagyon tehetséges, olykor következetlen, logikátlan jelenségeket, esetleg hanyagolható közhelyeket produkál. Ez utóbbiakat a szerkesztői munka keretében el lehetett volna kerülni. A *Ki vagy te?* című misztikusnak szánt írásban – véleményem/ jó érzésem szerint – kerülnendő az olyan megállapítás, mint a „Semmi nem létezik. A semmi valójában mindig valami”. Ezekkel a sommás megállapításokkal valóban nem lehet vitába szállni, ám maga a miszticizmus sem veszi jó néven, ha komoly filozófiai kérdésekben valaki felületes véleményt nyilvánít. A misztikum homályosít, ködösít, az írónak azonban az a szerepe, hogy tisztázzon!!! A *Sakkban az „alig nőiesedő csodaszép lány”* (az milyen?) megjelenése és játéka kidolgozatlan még a képzett olvasó számára is. Hasonló gondban van az olvasó az *Évforduló* című írás mondanivalójával is. A főszereplő nő, a házasságuk huszonötödik évfordulójára időzíti a férjével való békülését, holmi kis „huncutkodást” is tervbe véve. Meglepetést készít elő, ám – profi olvasók már remegve sejtik — ő lesz az, akit meglepnek, mégpedig a férje. Aki szintén a huszonötödik házassági évfordulójukra „készülve?” egy órával azelőtt, hogy a felesége hazajönne, a szeretőjével enyeleg. Abszurd helyzet, főleg azért, mert az író természetesen állítja be. Békületről beszélni, amikor az első szóra máris repül a nő is a szerelméhez? Valóban itt tartunk? Ugyanilyen nehezen emészthető meg *Az én tragédiám* főhőse bőrdöngjének az esete. Tóth János 1947-ben hivatalos írást kap, összecsomagol, szivarra gyűjt, majd a lakáskulcsot a fűbe hajítva elindul utolsó útjára. Elmegy a vasútállomásra – csak sejtteni lehet,

hogy lakosságcsereéről vagy kitelepítésről van szó, amely azonban távolról sem így zajlott le! –, majd leül a vagonban és föbe lövi magát. Az olvasó csak néz, mint Johny a moziban. Miért nem otthon? Miért megy az állomásra? És várja, hogy az író tisztázzon valamit! Tegye érthetővé ezt a lépést. Jó, jó, hogy sok mindent az olvasóra hagynak, de ez azért kevés! Logikátlan. Pedig az író feladata az őszinteség. Nem szabad egy-egy ötletnek – következetesség nélkül – alávetnie magát. Egészen bizonyos, hogy Cséfalvai tehetséges, és az ő esetében sem lehet tudni, hol fog kikötni. Az életrajzában azt írja, elismert író szeretne lenni. Kívánom, hogy jó író legyen.

Finta Viktória – *Leadás előtt* című írására reagálva azt kell mondjam, jobb, ha mégiscsak elolvassa az esszét leadás előtt. Úgy érzem, képes lenne mélyebbre leásni ebben a témában, így az írás csak felületes semmitmondásra sikeredett. Írásai jók, vonalvezetésük, szerkesztésük gyakorlatra vallanak. A *Hideg forró* című íráshoz annyi lenne az észrevételem, hogy az első két oldal teljesen felesleges, semmit nem ad az íráshoz, semmilyen kapcsolatban/viszonyban nem jelenik meg a későbbiekben (az a bizonyos pisztoly, amelynek – ha már ott van – akkor el is kéne sülnie). Kisebb változással elég lenne ott kezdeni az írást, hogy a főhős bemegy az iskolába, végighalad a csendes folyosón... Néha a kevesebb több...

Gažik Viktória – nyolc írás. Számomra kicsit rejtélyes a hölgy. Az *Ezt is elhoztam magammal* című írásának „nyelvi játéka” nem összefogottak, a mondanivaló – ha van – ugyancsak elbújt. Verseiből pedig csupán a verset/költészetet hiányolom. A *táplálékláncban* levezetett gondolat: „A növényevő állatokat pedig a húsevő állatok falják föl. A csúcsragadozót, az embert — miután mindezt elfogyasztja — saját élete emészti meg.” Sem újszerűt, sem eredetit nem mond az olvasónak, miként a *Teremtés aitiológiájának* felsorolása sem.

Kovács Balázs — 20 vers. Nagyszerűen felvetett gondolatok, jól megírt hangulatok: „*a vers olyan, mint egy hópehely, amely behull a repedező szélvédőn csorgó elgázolt szarvas vérébe.*”... „*a vers olyan, mint egy kóbor kutya a környéken, ami csak ritkán bukkan fel, mégis amikor meglátod, egyszerűen örülsz, hogy él.*” Kovács Balázs olyannyira kész, hogy nem is kell találgatni miféle ígéretet hordoz ...az olvasottakból számomra és mindenki számára kiderül ő már „készen van”, ami nem jelenti, hogy nem fejlődhet, csupán csak annyit, hogy tökéletesedhet, gazdagodhat gazdagíthat.

Kovács Kitti — hat prózai írás. A tömör fogalmazás ifjú mestere. A krimi legyen izgalmas, nem „megvezető”, azaz ne titkoljon az olvasó elől egyetlen olyan lényeges tudnivalót, amely félrevezetheti őt. Megvan. A regényrészletet olvasva az olvasóban erősödik a meggyőződés, hogy a rövid prózában jobban ki tud teljesedni. ... A *Vigyázó csillagokra* regényrészlettel nem sokat lehet kezdeni. Műfaját csak megközelítően lehet meghatározni – a részletből nem derül ki –, és éppen ezért nem lehetnek komoly elvárások a mondanivalóval kapcsolatban. A szereplők is a műfaj alakjai, korrajzról meg egyáltalán nem lehet beszélni. Akik szeretik

ezt a műfajt, minden bizonnyal elolvassák és lázasan keresik majd a más ismert történetekkel való hasonlatokat. Hogy mi benne az eredeti, az ebből a részletből nem derül ki.

Morva Mátyás — öt prózai mű. Morva Mátyás sem új fiú a pályán, bár a kötetben szereplő írásai alapján nehéz megmondani, melyik irányzat, stílus mellett kötelezi el magát. Misztikum, romantika, gyermekirodalom, „képregény téma” (bár tudomásom szerint a *Fogadás* című írás nem képregénynek készült, ám az is lett belőle). Komolyabb témák várnak Morvaira és egészen bizonyos, hogy: *„A java még hátra van.”*

Ollé Tamás – tizenkét vers. Talán ő a kötet legköltőibb alkata. Érzékeny, magányos, őszinte. Saját világgal, szép sorokkal, gondolatokkal lepi meg/ajándékozza meg az olvasót... *„és nem tudja senki, /hova tűntek az álmok, / amiket feladtak.”*

„Félúton 11 és hazugság között / Még mindig arra gondolok, / Mennyire leegyszerűsödött / és megváltozott minden.”

„...reménykedem, hátha /véget ér ez a kettősség végre, / hogy amire emlékezni kéne, /az valójában több a puszta képzeletnél.”

Ollé Tamás az, aki kaput nyit társainak, amely kapun kitekintve *„valami megmagyarázhatatlan, furcsa érzéstől kísérve”* megláthatják, hogy „odakinn” van valami, ami több a képzeletnél.

A sok eddig begyűjtött díj és elismerő oklevél után a kedves barátaim számára a fenti – hangsúlyozom: jó szándékú – észrevételek talán kiábrándítónak hatnak, de úgy vélem, egy-egy őszinte, jóindulatú észrevétel többet ér, mint az átgondolatlan – bár szintén szívből jövő – „drukkeri” gratuláció.

Kívánom, hogy alkotóink minél hamarabb saját kötettel bizonyítsák rátermettségüket, nyitottságukat, kitartásukat és tehetségük fejlődőképességét!